

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrto leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrto leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 23. oktobra 1872.

O b s e g: Svarilo našim gospodarjem. — Opomin. — Stroj za izpraznovanje medú iz satovja. — Postava za Kranjsko deželo zastran rabe, napeljevanja in odvracanja vodá. (Konec.) — K mojemu predlogu: v kakošnej zvezi naj bi bilo kmetijstvo z učiteljskimi izobraževališči. (Konec) — Nekaj iz Kočevskega okraja za prihodnji deželni zbor. (Kon.) — Poročili o Matičinih zborih. (Konec.) — Slovensko slovstvo. — Mnogovrstne novice. — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Svarilo našim gospodarjem.

Ker sta časnika „Laib. Zeitung“ in „Laib. Tagbl.“ slišala, da imamo, kakor po družih deželah, tudi na Kranjskem mnogo za gobčnico in parkeljnico bolne živine, hitela sta, vsak po svoje, priporočati zdravila, ktera so po njunih porokih gotova, prav „Universalmittel“, „durchaus probat“.

„Tagblattov“ poročevalec se ne imenuje, kdo da je, ki je priporočana zdravila skusil, „Laib. Ztg.“ pa je ta zdravila prepisala iz „Schles. landw. Zeitg.“ — obá časnika pa se strinjata v tem, da za prav lahko in nenevarno bolezen, kakor se letos povsod kažete gobčnica in parkeljnica, priporočata naj huje strupe, namreč „plavi vitriol“, „žgani galun“, „zeleni volk“ (grünspan), „klorovo apno“ in še družih ostrih zdravil.

Vsak zdravnik (pa tudi vsak gospodar, ki je le malo opazoval omenjene bolezni) dobro vé, da se začnete z vnetjem v žleznati koži gobca in v tako imenovanih živih delih nad parklji in pod parklji, in da to vnetje nekoliko dni traja, da ali zgine ali pa prestopi v ugnjide (Geschwüre), po katerih se bolezen iz gobca razširi doli do prebavil ali da se parkiji ločijo deloma ali popolnoma od živih delov.

Večidel se to zadnje ne zgodi, in kakor leta 1862., ko je ista bolezen bila zelo razširjena po naši deželi, tako je tudi letos ta bolezen lahka in nenevarna (gutartig).

Mrzla voda prve dni sama ali nekoliko okisana z jesihom in pri gobčnici oslajena s strdjó zadočuje, kakor so „Novice“ priporočale že v 41. listu, poleg tega, da se živini daje mehka piča in da stoji na mehki in čedni stelji. Vse drugo je nepotrebno, in še brez tega homeopatija s svojimi ničicami ozdravi bolezen — to je, natora sama jo ozdravi.

Če pa prideš čez ubogo živino z gori imenovanimi razjedljivimi strupi, gorjé jej!

Ti strupi se smejo rabiti le tedaj, kedar vnetje prestopi v gori imenovane nasledke, ki so potem vsa druga bolezen. „Laib. Zeitung“ in „Laib. Tagblatt“ pa ne delata nobenega razločka in kar na vse grlo priporočata strupe kot „universalmittel“ zoper to bolezen!

Dolžnost nam je tedaj, da naše gospodarje, če je morebiti kdo izmed njih bral nasvete omenjenih časnikov, prav živo svarimo, naj nikakor se ne dotaknejo onih strupenih reči, ktere utegnejo zdravila biti le v hudih nasledkih te bolezni, ki je izprva zgolj vnetje, ta-

krat pa je treba zdravnika zraven, ki na parkeljnici še pomaga z nožem.

Če pa morebiti gospoda vrednika „Laibacherice“ in „Tagblatta“ ne verjameta, da „blauer vitriol“, „grünspan“, „gebrannter alau“ itd. niso škodljivi vnetemu gobcu in parkljem, naj drage volje skusita sama se nekoliko namazati s tem „universalmittel-nom“, in videla bosta, kako bosta cvilila, če tudi jim usta niso vneti kakor pri omenjeni bolezni.

Se enkrat tedaj, gospodarji! nikar ne skušajte, kar vam priporoča kdo, ki nobenega pojma nima v bolezni, ktero vam hoče zdraviti.

Od vredništev „Laib. Zeitg.“ in „Laib. Tagblatt“ pričakujemo, da razjasnita svoje priporočilo, da zapeljani gospodarji ne bodo škode trpeli.

Opomin.

Tisti kranjski gospodarji, ki so napovedali, da pošljejo kaj v razstavo mlekarstva, ktera bode letos decembra meseca na Dunaji, se vljudno opominjajo, da to, kar so namenili poslati, pošljejo do konca prihodnjega meseca novembra v pisarnico družbe kmetijske v Ljubljano.

Gospodje, ki želijo se na Dunaj podati k tej razstavi, naj se oglasijo za izkaznice.

Jos. Frid. Seunig,
referent za dotično razstavo.

Stroj za izpraznovanje medú iz satovja.

Kmalu potem, ko so „Novice“ priporočale Hruškovo mašino za izpraznovanje medú iz satovja, prinesel je goriški „Gosp. List“ sledeče priporočilo, ki ga tudi mi naznanjamo svojim bralcem. Tako-le se glasi:

Koliko napak pač ima navadno mečkanje satovja, da dobimo iz njega strd ali med! Umni čbelorejci so si omislili stroj, ki s pomočjo centrifugalne moči loči méd iz satovja, pa se ne polomi. V resnici imajo nekteri večji in umni čbelorejci take stroje (mašine), ki stanejo blizo 25 gold.

Čeravno to ni prevelika cena, ker se stroj kmalu izplača z velikimi drugimi dobički, koje dobí čbelorejec, ko mu hitro zopet marljive čbele napolnujejo satovje s sladkim medom, ki bi sicer morale še izdelovati satovje, vendar bi stroj, ki delo sicer dobro, čeravno bolj počasi, izvrši, pa malo stane, se še bolj in splošno razširiti dal med proste in manjše čbelorejce.

Takega imamo na naši kmetijski šoli, ki je izkositarja. Zgorej je štirivoglati obod, ki je spodej oži in

neha v podobi ozkega cilindra, kojega konec je zaprt s pokrovcem, ki se lahko odvrti, kedar je stroj napolnjen z medom. Cel stroj nosi železni okrogli ročnik, enako kakor pri vodenih vrčih (krugljah) in na njega se obje kratka vrstica; ko je satje položeno na mrežico v stroji, se nektereokrat (4—5krat) krepko zavrti, in popolnoma je med iz satovja.

Kdor ga hoče videti, naj se oglasi pri kmetijski šoli v Gorici, da se prepriča o njegovi vrednosti. Nas je stal celi stroj le 3 gld.; zamoremo ga posebno manjšim čbelorejcem prav gorko priporočati.

Postava za Kranjsko deželo zastran rabe, napeljevanja in odvratanja vodá.

O prestopkih in kaznih.

(Konec.)

§. 76. Stroške za komisijske pozvedbe in obravnave v privatnih zadevah mora plačati tista stranka, ktera je prosila za postop ali ktera ga je sama kriva, posebno po nagajivih ugovorih.

Politiška gosposka ima razsoditi, kako naj se pri vkupni koristi ti stroški primerno razdelé na stranke in ali mora tisti, ki je pravdo zgubil, povrniti svojemu nasprotniku kaj vzrokovanih postopnih stroškov, katerih je on kriv.

Stroški preiskave zarad postavnih prestopkov padejo na tistega, ki je kriv spoznan.

§. 77. Vsaka politiška gosposka mora imeti zapisno knjigo (vodno knjigo) in tudi vodokaze (vodovide); v teh morajo biti razvidne vse v okraji že obstoječe in na podlagi te postave na novo dobljene pravice do vodne rabe, kakor tudi določbe zastran visokosti jezilnih mér in tudi preuredbe, ktere so se v teh jezilnih merah naredile z ozirom na določbe, na ktere se opirajo. Kar zadeva zapisovanje vodnih družeb v vodno knjigo, se je vrh tega treba držati odločeb §. 22. državne postave.

Vsakemu je na voljo dano, pregledati vodno knjigo in v njej omenjene uradske obravnave, kakor tudi vodokaze in tudi dobiti iz njih izpiske proti plačilu po postavi določenem.

§. 78. Kako se ima uravnati in pisati vodna knjiga in vodokazi, to bodo povedali posebni ukazi.

Konečne določbe.

§. 79. Šestdeseti dan potem, ko se bo razglasila ta postava, ima ona stopiti v veljavo. S tem dnevom stopijo iz veljave vse postave in vsi ukazi, ki se tičejo predmetov te postave in ki so v nasprotju z določbami te postave.

§. 80. Pravice do rabe vodá po prejšnjih postavah pridobljene ali druge zasebne pravice, ki se vode dotičejo, ostanejo v moči.

Obstoj in obseg takih pravic naj se sodi po prejšnjih postavah, njih vživanje, kakor tudi postop naj se pa ravná po tej postavi.

Ministrom poljedelstva, pravosodja, notranjih reči in trgovine se nalaga, izvršiti to postavo.

K mojemu predlogu:

v kakošnej zvezi naj bi bilo kmetijstvo z učiteljskimi izobraževališči.

Spisal Blaž Pernišek.

(Konec.)

Da bi se znanstvo umnega kmetijstva širilo po deželi, bilo bi kaj modro, ako bi bilo po Sloveniji toliko

kmetijskih učilišč, kolikor je učiteljskih izobraževališč (preparandij), da bi bilo učiteljskim pripravnikom mogoče, ako ne več, vsaj 2 leti, udeleževati se teoretičnih in praktičnih poučkov, kakor je to vže 3 leta v Gorici. Tù bi se mogli navaditi kandidatje, kako se praktično rabijo fizikalna, meteorologična in kemična orodja v gospodarstvenem smislu; tudi ostalih praktičnih vaj v geologičnem smislu i. d. bi jim tu ne manjkalo.

Iz vseh panog kmetijstva tako izučen učitelj mogel bi pač z izvrstnim vspehom podučevati svoj narod. Kako vendar boli človeka srce, ko potuje po mili domovini svoji, koder toliko prostora leži — skoro brez koristi. Ko sem popotoval letošnje počitnice po svojem dolenskem kraji za Savo in Krko, prav srce mi je solzilo, da po sprelepih legah v zatišji in proti solncu le kakšen brinjev grm raste, in revna živinica še to betvico gnoja raztrese pa strada. Po teh krajih, koder je res ona srečna zmes samoternih zemljin, iz kojih bi vsakako obilo izvrstne vinske kapljice rastlo, če bi le kdo bil med ljudstvom, ki je tako izvrstno vže po naravi, da bi ga podučeval: kako naj se pripravi zemlja za nograd, ktera trna plemena so za dotične kraje, kako naj odgojuje nograđe in ravná z grozdem, moštom in vinom. — Prav tako bi se dalo kritikovati tudi gledé svilarstva, ki bi Slovencem lahko tisoče in tisoče donášalo, kakor tudi o drugih panogah kmetijstva.

Ali bi ne bilo plemenito, ako bi se toliko zaželena kmetijska šola kmalu napravila pri Novem mestu, kjer bi potem bilo učiteljsko izobraževališče na najpravem mestu na Kranjskem? Dotični učitelj kmetijstva bi pač lahko hodil pripravnikom predavat teorijo, za praktične poučke pak bi hodili kandidatje na kmetijsko učilišče, zunaj na posestvo in če bi trebalo, tudi ven h grajščinam, ktere imajo kaj vzornega; za to smo prav radi žrtvovali goriški kandidatje kakošen dan, ko nas je peljal na deželo predragi naš vrli gospod prof. Povše ter nas kakor vselej jako interesantno podučeval.

Iz tacih učilišč prišedši učitelji bi mogli pripraviti bodoči narod na pravo pot do národnega blagostanja. Dragi mi kolega! ako znaš sprelepo kmetijstvo in ga razlagaš deci v učilnici ali prav za prav zunaj nje, sedaj ti bode znanost iz kemije pravo sredstvo, ako govoriš o moštnem vrenji; tù ti je za razvoj CO₂ v sodu ali kadi eksperiment pri roci, ki Tebe in občine nič ne stane. Sedaj Ti je prilika tudi za pouček v zdravilstvenem oziru. Prepričal se bodeš kmalu, da podučevanje v kmetijstvu le tačas ne bode „hišno zidanje na pesek“, ako Ti je sploh za predavanje naravoznanstvo za podlago. Prav tako podkovan idi sè svojo šolo tudi na — gnojišče in povej jej brž ko moreš, kaj se tù godí na veliko veliko škodo pridelkov, ko se kadí iz njega amonijak, ki se pa dá posrkati sadru (gipsu) itd. Idi na praho pred zimo orano in razlagaj tu opiraje se na mehaniko, razruševanje kep in korist tega dela. Prepuščaj deci sami kritiko o slabo narejenem oralu, o napačni brani, matiki itd. Tu Ti rabi znanost o trenji.

Glej, ta Tebi izročena mladež pa bode produktivna stoprv čez kaci 10 let, ostali narod pa, ki je vže odrastel presrečnemu šolskemu času, podučuj o nedeljah v kmetijstvu, da bodo vendar tudi ti poslušalci, ki še tako jasnih in potrebnih časnikov in bukev ne znajo in ne umejo (pa tudi poslušalke v gospodinjstvu) vsaj nekoliko popravili zamujeno veliko škodo!

Ako bodeš tako podučeval, ploskal Ti bode gotovo tudi „Fremdenblatt“, ki se je v 37. listu letošnjih „Novic“ jezil nad novimi postavami ljudskih šol, ki pa ni vedel, v katerem grmu leži zajec, to je, v napačnej metodi du-